

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2015

ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS D'ANDORRA

© Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad
www.apra.ad

Desembre de 2015

Edició

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Coordinació editorial

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Distribució i disseny de continguts

Marisa Luna

Correcció dels textos

Pites Roure

Fotografia de portada

Jaume Riba

Disseny gràfic

Estudi Juste Calduch

Impressió

Impremta Envalira

Dipòsit legal

AND.570 -2015

Índex

Salutació del president	5
Composició de la Junta Directiva	6
Organigrama	7
Presència en altres comissions	8
Tabac	9
La pagesia	14
Ramaderia	16
La ramaderia a la muntanya andorrana. La vall del Madriu-Perafita-Claror	24
Cultius	26
Apicultura	32
Economia	38

Salutació del president

Les pàgines d'aquesta *Memòria d'activitats* ens ajuden un any més a apropar-vos les accions empreses per l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra en benefici del col·lectiu agrari, i a informar-vos d'aquells aspectes que creiem que poden ser especialment del vostre interès. Des de la seva creació, ho hem fet amb el suport de Banca Privada d'Andorra, una entitat que l'any 2008 va mostrar interès a col·laborar i donar impuls als projectes i actuacions portats a terme per la nostra Associació, gràcies a una visió compartida entre ambdues institucions: la d'un país modern i innovador assentat sobre les sòlides bases de la tradició i la cultura.

Aquest any, però, aquesta relació ha arribat al seu punt final a causa dels importants canvis viscuts per l'entitat bancària. Tanmateix, l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra vol reiterar amb aquesta publicació —que afronta individualment— el seu agraïment per tot el suport rebut amb el desig que els esdeveniments evolucionin de la manera més satisfactòria possible per a l'entitat, per als seus treballadors i per al conjunt del país.

L'Associació, però, no s'ha quedat sola. Continua tenint la força dels seus 472 associats, que és el seu actiu més important, i continua trobant-se emparada pels membres de la seva Junta Directiva que, representant de forma equitativa totes les parròquies i amb la voluntat de treballar a favor de les persones que han dipositat la seva confiança en ells, participen en les diferents comissions de treball de l'APRA. Igualment, està acompanyada en el seu viatge cap a la millora i el desenvolupament agrari pels tècnics i responsables de les diferents administracions —especialment els vinculats al Departament d'Agricultura—, la col·laboració de les quals volem posar en valor en l'assoliment de molts dels reptes plantejats.

La *Memòria d'activitats* us ofereix el resum de les principals tasques que ha dut a terme la nostra entitat, i en aquesta edició, a més, tornem a incloure-hi articles divulgatius redactats per persones especialitzades en diferents àmbits, que donen una altra dimensió a la publicació amb la diversitat de nous punts de vista. També hi participa un fotògraf de referència al país, Jaume Riba Sabaté, un gran poeta de la imatge al qual devem la portada. A tots ells, l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra els vol fer arribar la seva gratitud per aquestes aportacions desinteressades.

Amb la compilació que teniu a les mans tanquem una nova etapa; una etapa complexa en què s'han succeït canvis substancials a la nostra societat que, per descomptat, han tingut i tenen la seva afectació en les explotacions agràries. Ha estat un període dominat fonamentalment per les qüestions econòmiques, dins les quals han tingut un protagonisme especial els nous models impositius i les noves exigències de cotització. S'obre ara un altre període que planteja un gran repte que serà determinant per al sector tal com el coneixem avui, la negociació que du a terme el Govern d'Andorra per l'acord d'associació amb la Unió Europea. Des de l'Associació sempre hem intentat vetllar per l'estabilitat del sector agrari amb la finalitat d'assegurar-ne la sostenibilitat i de continuar promovent la seva necessària diversificació, i amb aquest nou repte no s'escatimaran ni temps ni esforços perquè aquests nous horitzons siguin com menys traumàtics millor per al sector.

Estar al capdavant d'aquests reptes no es fàcil, però sempre és molt enriquidor. És un motiu de satisfacció personal treballar al servei d'un col·lectiu tan important per al conjunt del país i amb tants valors com és el nostre.

Xavier Coma Gasia

President de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra

Composició de la Junta Directiva

La Junta Directiva, o Junta de Representants Parroquials, és l'òrgan col·legiat de govern i de gestió de l'Associació, que la representa en les seves relacions amb tercers i amb els poders públics, inclosa la representació en públic. Està constituïda per tres membres de cadascuna de les set parròquies andorranes.

CANILLO

Josep CASAL MANDICÓ	Cal Mas del Cortal
Miquel FONT PUIGCERNAL	Cal Pirot
Miquel NAUDÍ CASAL	Cal Batista

ENCAMP

Julià LOAN FONT	Ca l'Areny
Daniel TORRES BARÓ	Cal Guillem
Roger TORRES ORPINELL	Cal Tresà

ORDINO

Guillem CAVA ADELLACH	Cal Fijat
Samuel DURÓ BACKES	Cal Ramonguem
Àlex GASPÀ BRINGUERET	Cal Saboyano

LA MASSANA

Antoni ANDORRÀ MONTANÉ	Ca l'Aymà
Joan BONET ESCANCIANO	Cal Trenella
Xavier COMA GASIA	Cal Fonta

ANDORRA LA VELLA

Esteve DE PABLO ISERN	Cal Closca
Jesús MAESTRE PAL	Cal Molines
Jaume SANSA RENÉ	Cal Motxilla

SANT JULIÀ DE LÒRIA

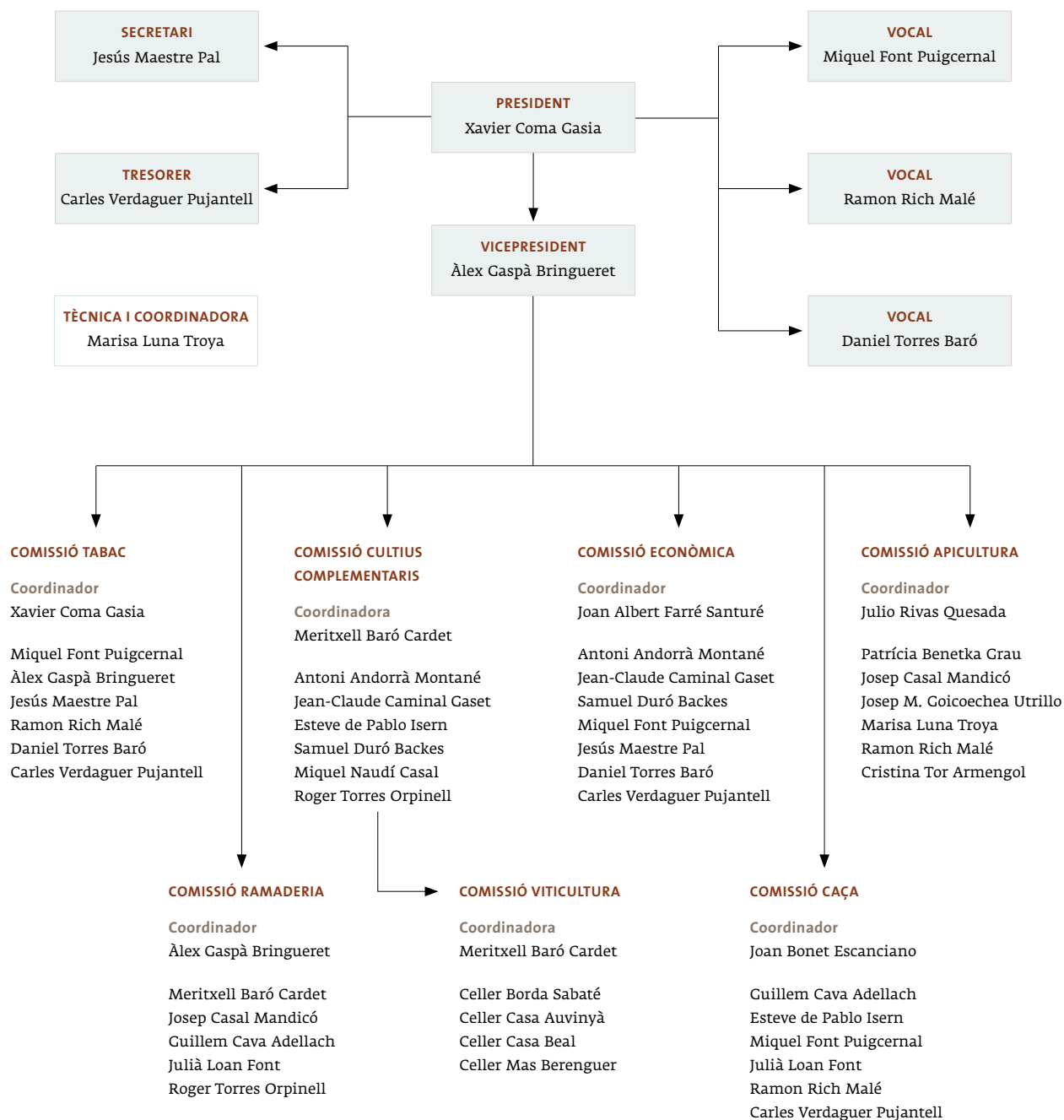
Meritxell BARÓ CARDET	Cortal de Llumeneres
Joan Albert FARRÉ SANTURÉ	Borda Sabaté
Carles VERDAGUER PUJANTELL	Cal Bringué

ESCALDES-ENGORDANY

Jean-Claude CAMINAL GASET	Cal Jaco
Daniel COLL CHIROY	Cal Senturion
Ramon RICH MALÉ	Cal Jaumetó

Organigrama

Presència en altres comissions

L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra participa en altres comissions tècniques, com ara les creades d'acord amb l'article 3 de la Llei dels vedats de caça del 13 d'abril de 2000:

- Comissió Tècnica del vedat de caça de Ransol
- Comissió Tècnica del vedat de caça de Sorteny
- Comissió Tècnica del vedat de caça de Xixerella
- Comissió Tècnica del vedat de caça d'Enclar

Els membres de la Junta Directiva que hi assisteixen són, segons les parròquies afectades, els Srs. Joan Bonet Escanciano, Guillem Cava Adellach, Esteve de Pablo Isern, Miquel Font Puigcernal, Julià Loan Font, Ramon Rich Malé i Carles Verdaguer Pujantell. La comissió tècnica de cada vedat de caça es compon, a més, de representants del ministeri responsable de la caça, d'un representant designat pel comú de cada parròquia on se situa el vedat de caça (llevat que el vedat estigui situat en una sola parròquia, cas en què hi haurà dos representants) i de representants de la Federació Andorrana de Caça. La seva funció és aprovar el pla de gestió del vedat de caça i fer-ne el seguiment.

L'APRA aporta també les seves consideracions a la Comissió de Seguiment de la Caça per mitjà del Sr. Joan Bonet Escanciano o, si no hi és, del Sr. Josep Casal Mandicó. Aquesta comissió està formada per membres del ministeri responsable de la caça, de la Federació de Caça i de les associacions protectores d'animals i de defensa de la natura, amb la finalitat d'elaborar i fer el seguiment de l'aplicació dels plans de caça vigents i analitzar-ne els futurs, i de fer el seguiment dels recomptes d'espècies.

Finalment, l'Associació també està representada pel seu president, el Sr. Xavier Coma Gasia, a la Comissió Tècnica d'Agricultura i Ramaderia, que té per objecte analitzar els plans de millora i els estudis de recerca que es puguin presentar dins l'ajut al foment dels plans de millora i al foment de la recerca i el desenvolupament agrari.

Tabac

El cultiu del tabac és, ara per ara, la base de l'economia agrària, ja que permet assegurar el manteniment del sector alhora que en fomenta el desenvolupament i permet equilibrar la renda agrària quan s'enceten altres activitats de diversificació que acostumen a estar molt sovint al límit de la rendibilitat. En aquest producte, per tant, rau actualment la gran fortalesa del sector.

Però el cultiu del tabac no és únicament important per a l'agricultura d'Andorra; si parlem del conjunt del país, el tabac és, senzillament, base de l'economia en general, atès que és el sector que més aporta al pressupost de l'Estat i, en conseqüència, el responsable en gran mesura del desenvolupament i el creixement del Principat d'Andorra.

2014, UNA COLLITA SENSE GAIRES ENSURTS

Les mates de tabac plantades l'any 2014 van poder lliurar-se dels efectes devastadors de la caiguda de pedra a la majoria de parròquies, ja que aquest accident meteorològic va afectar molt puntualment unes poques parcel·les d'Encamp i Escaldes-Engordany, però es va acarnissar, pràcticament en exclusiva, en algunes zones de Sant Julià de Lòria (Fontaneda, Bixessarri, Mas d'Alins, Nagol, Llumeneres i Aixirivall). Tanmateix, el pes d'aquesta parròquia

en el conjunt de la producció del país i el fet que la pedra hagués aparegut en el darrer moment del cultiu –circumstància que minimitza la seva capacitat de recuperació davant els danys soferts–, van matisar els resultats. Si bé el percentatge total de tabac pedregat ha disminuït molt respecte a la collita anterior (un 24% de tabac pedregat a la collita 2014 enfront del 36% de la collita 2013), el resultat global no ha pogut superar els bons resultats obtinguts en les collites 2011 i 2012, en què es van assolir per-

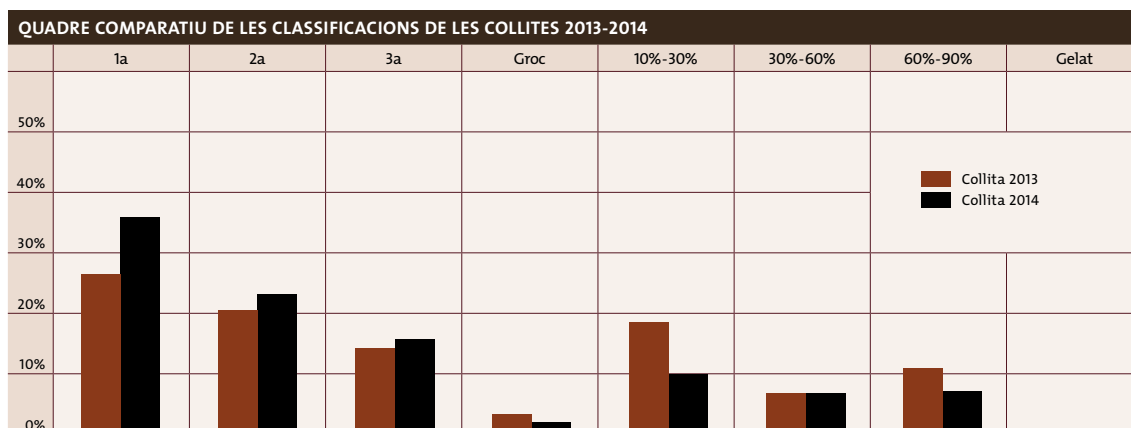
centatges de tabac pedregat especialment baixos (14% i 18%, respectivament).

Una vegada recollit el cultiu, reduïda la seva humitat, estabilitzat als diferents assecadors del país i enfardat, l'entrega de la collita 2014 va tenir lloc entre els dies 13 i 24 d'abril, ambdós inclosos, a l'espai habilitat a la Borda Mateu. L'ordre parroquial seguit va ser l'habitual: Sant Julià de Lòria, Andorra la Vella, Escaldes-Engordany, la Massana, Encamp, Ordino i Canillo, ja que es tenen en consideració i es prioritzen aspectes tècnics com el ritme de desenvolupament del cultiu en cadascuna de les zones climàtiques del Principat. El lleuger retard respecte a la data habitual de

recollida va estar motivat per la celebració d'un altre esdeveniment important per al sector en el mateix espai, la Fira Concurs de Mascles, que va tenir lloc el dia 9 d'abril.

A partir de la classificació atorgada pel Sr. Toni Servat –classificador nomenat per l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra– a les produccions lliurades pels diferents colliters, es va obtenir un percentatge del 36% de tabac de primera categoria i del 23% del de segona, i es va assolir, per tant, un percentatge proper al 60% entre ambdues categories, la qual cosa indica un resultat molt superior al de l'any anterior. No es van poder lliurar uns 5.742 kg de tabac corres-

QUADRE RESUM DE LES DADES REGULARITZADORES CORRESPONENTS A LA VENDA DE LA COLLITA 2014									
Classificació tabac	Kg de tabac recollits per parròquia							Total per categoria	
	Canillo	Encamp	Ordino	La Massana	Andorra la Vella	Sant Julià de Lòria	Escaldes-Engordany	Kg	%
1a	3.917,80	6.654,00	13.979,80	20.830,60	15.771,50	18.902,70	4.776,70	84.833,10	35,6
2a	4.163,50	7.646,40	8.843,00	11.177,60	6.583,80	14.907,00	1.812,60	55.133,90	23,2
3a	3.616,90	6.078,10	7.463,10	9.369,00	4.537,60	4.586,90	1.644,30	37.295,90	15,7
Groc	488,90	870,90	1.043,50	511,60	894,60	497,90	309,30	4.616,70	1,9
10% - 30%	683,20	2.117,30	610,40	1.360,30	602,60	17.616,80	565,00	23.555,60	9,9
30% - 60%	823,20	1.601,10	1.065,10	778,90	547,50	10.732,60	497,20	16.045,40	6,7
60% - 90%	2.145,70	1.786,50	1.268,50	1.424,90	1.102,80	8.158,50	716,40	16.603,30	7,0
Gelat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Totals de kg per parròquia	15.839,20	26.754,30	34.273,40	45.452,90	30.040,40	75.402,40	10.321,30	238.083,90	100,0
%	6,65	11,24	14,40	19,09	12,62	31,67	4,34	100,00	
% tabac decolorat respecte al total	3,09	3,26	3,04	1,13	2,98	0,66	3,00	1,94	

ponents al cultiu d'una parcel·la d'Engolasters i algunes de Fontaneda que van haver de ser destruïdes prèviament a conseqüència de la gravetat dels danys soferts per la calamarsa.

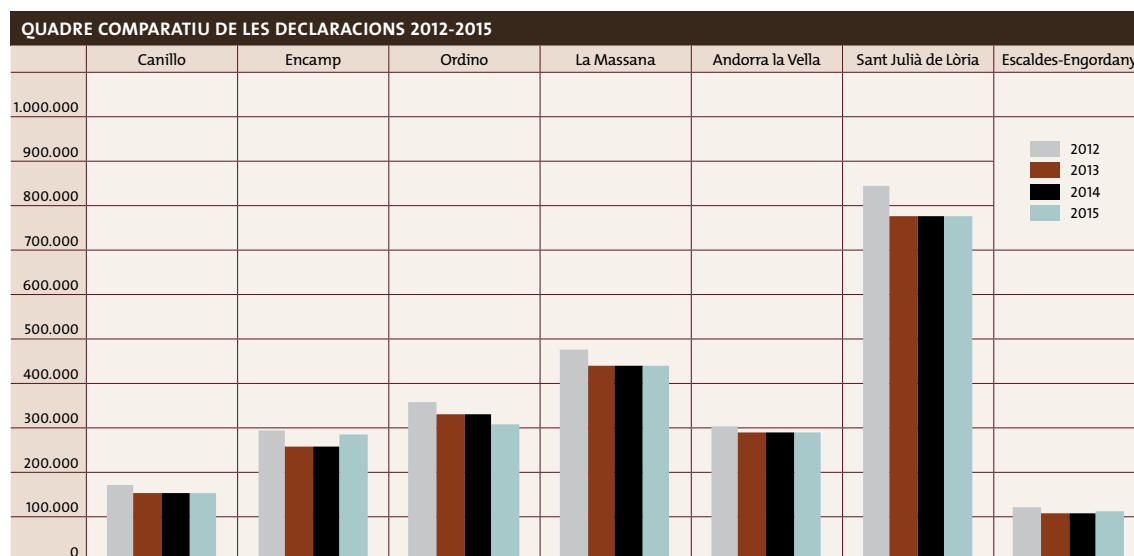
Pel que fa a la presència del tabac anomenat *decolorat*, se n'ha pogut observar un descens significatiu a totes les parròquies, destacant especialment el detectat a les corresponents a les valls de la Valira d'Orient. El seu percentatge s'ha estabilitzat en gairebé totes les parròquies al voltant del 3%, amb un valor encara menor a la parròquia de la Massana i, especialment, a la de Sant Julià de Lòria. D'aquesta manera, el percentatge global o corresponent a la mitjana del territori disminueix, per segon any consecutiu, i assoleix un valor de l'1,9% enfront del 3,2% de l'any anterior.

En relació amb els pagaments derivats de l'entrega de la collita, la situació viscuda per Banca Privada d'Andorra i el fet que aquesta entitat bancària estigués especialment vinculada a una de les principals fàbriques de tabac, va ser motiu de preocupació per part de molts colliters. Des d'un principi, però, el missatge transmès per l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra va ser tranquil·litzador respecte a la puntualitat i la garantia d'aquests pagaments. Arribat el moment, i malgrat el petit retard constatat en l'ingrés corresponent a la bestreta del maig, la fluida comunicació i la voluntat d'entesa entre les associacions de colliters i fabricants va fer que el procés seguís el curs habitual sense cap altre incident.

MARISA LUNA

Plantació de tabac a Aixirivall.

L'ESTIU RELATIVAMENT TRANQUIL DE LES PARRÒQUIES BAIXES

Pel que fa a la campanya 2015, no ha destacat de les anteriors, en termes generals, per cap incidència ocorreguda en el moment de la plantació o durant el cultiu. El nombre de mates cultivades s'ha ajustat perfectament al que ja és habitual, i les pedregades s'han mantingut en un nivell semblant al de la temporada anterior, malgrat que s'han redistribuït sobre el territori andorrà.

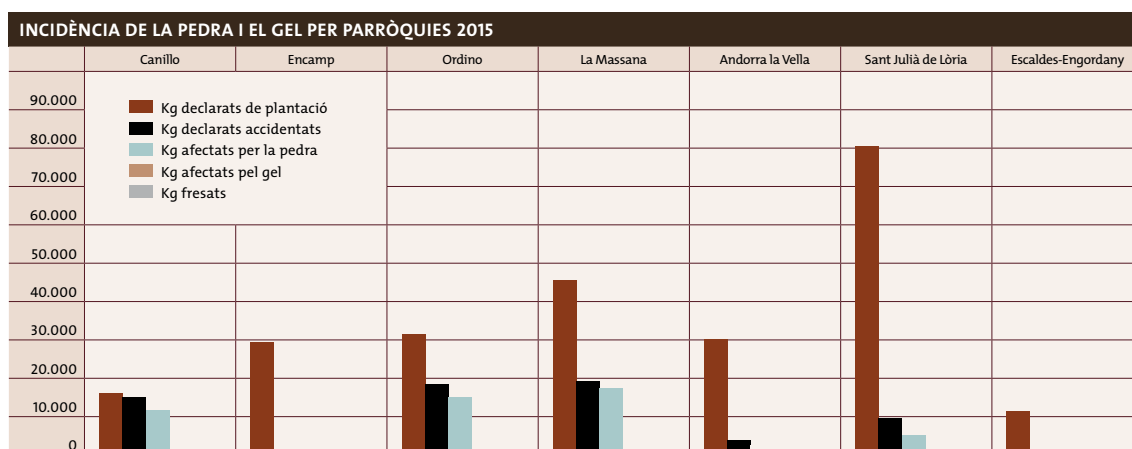
Durant el període de cobertura del cultiu garantit pel fons d'assegurança, que és el comprès entre el 22 de juny i el 25 de setembre, la pedra va caure amb certa freqüència i generació de danys en deu dies concrets, que es van concentrar, tant pel que fa a la quantitat com pel que fa a la virulència, en el mes de juliol, mentre que durant l'any anterior les pedregades s'havien patit principalment durant els mesos d'agost i setembre.

Aquests accidents van motivar una primera declaració de danys sobre el 27% de les parcel·les cultivades. Aquest percentatge que *a priori* no és tan important com el d'altres anys i es manté en la línia de la campanya anterior, es torna a repartir, per segon any consecutiu, de manera molt desigual entre les parròquies. Així, mentre que ha estat nul o pràcticament nul a les d'Encamp i Escaldes-Engordany, ha arribat a assolir quasi el 94% a la de Canillo, on pràcticament totes les parcel·les han sofert danys d'una intensitat variable entre mitjana i alta; Canillo ha superat, per tant, el grau d'afectació que havia viscut Sant Julià de Lòria durant la collita 2014. En un punt

RELACIÓ DE SINISTRES PRODUÏTS EL 2015			
Parròquia	Data sinistre	Tipus sinistre	Nre. plantes
Andorra la Vella	22/06/2015	Pedra	18.803,00
	31/07/2015	Pedra	21.488,00
			40.291,00
Canillo	17/07/2015	Pedra	3.642,00
	18/07/2015	Pedra	41.546,00
	21/07/2015	Pedra	68.989,00
	28/07/2015	Pedra	9.999,00
	31/07/2015	Pedra	79.359,00
	18/08/2015	Pedra	12.822,00
			216.357,00
Escaldes-Engordany	23/06/2015	Pedra	5.000,00
			5.000,00
La Massana	03/08/2015	Pedra	193.758,00
			193.758,00
Ordino	21/07/2015	Pedra	5.769,00
	31/07/2015	Pedra	52.312,00
	03/08/2015	Pedra	133.787,00
			191.868,00
Sant Julià de Lòria	21/07/2015	Pedra	81.921,00
	31/07/2015	Pedra	7.421,00
	21/08/2015	Pedra	5.385,00
			94.727,00
			742.001,00

intermedi s'han situat les parròquies d'Ordino i la Massana, on la calamarsa ha afectat al voltant del 50% de les plantacions.

Després de fer 150 visites a parcel·les sinistrades i de tractar les dades resultants dels peritatges, es va poder concloure que l'afectació del cultiu per la caiguda de pedra assolí un percentatge corresponent al 19% del total. Conseqüència dels accidents més greus ha estat l'atorgament del

Cultiu de tabac malmès per la pedra a Prats. MARISA LUNA

dret de fresa a unes 25.400 mates a la parròquia més castigada, Canillo, malgrat que solament s'ha arribat a la destrucció final d'unes 2.000, que corresponen a una estimació de producció de 200 kg. Els colliters que han optat per no fresar i salvar el cultiu hauran de dur a terme, després de l'assecat, una selecció molt acurada de les fulles en el moment d'enfardar per evitar la penalització del conjunt de la seva collita.

El gel no es va deixar sentir, si més no en el tabac, a finals de l'estiu 2015. Com ja comença a ser habitual, la bonança es va allargar fins ben entrat l'octubre. Un quart any sense declaracions en aquest sentit convida a pensar que no es classificarà com a afectada per aquest accident me-

teorològic cap fulla en el moment del lliurament de la collita als fabricants. 🌱

La pagesia

La pagesia no és només un sentiment envers un món perdut. Ni una actitud nostàlgica, ni un desafiament apriorístic davant una societat embogida pel consumisme. No és un mot acaronat per somiatruïtes. Ni un racó de museu.

Ni és la mala consciència que tots podem sentir per la destrucció del país, ben real, malgrat que ens aixopluguem sota el mite del progrés. La pagesia és una realitat viva a Andorra, que mai no ha d'estar deixada de la mà de Déu, per part dels mateixos pagesos. I la mà de Déu és, també, els governs o les instàncies públiques, sigui per pura creença o per fenici electoralisme.

En aquest país gairebé tots provenim de la pagesia, en totes les seves vessants, i també del contraban. Avui, aquest, perseguit a mort, dins mateix, per hereus d'antics contrabandistes. I ens queda la pagesia, que se li ha de donar suport, se l'ha d'incentivar, ajudar, premiar, protegir per sobre de tot. No per rentar-nos la consciència, com deia abans, sinó per estricta obligació. La pagesia és un element clau del nostre humanisme identitari, però també en aquest sentit universal. Humanisme d'homes i dones durs, treballadors sense defallença, fets de pedra picada, sovint convivint amb sol, llums, neus, barrufes i torbs, sense esma. També amb un

cert ai al cor per qualsevol mal que pogués esdevenir al bestiar, o al sòl de prats, horts, feixes o camps.

Homes i dones de mirada penetrant, amb ullades directes als ulls quan els parles, o un xic fotetes, cap cot, mans recolzades al gaiato. És un humanisme que es va esgotant, no pas per deixadesa dels pagesos, més aviat per oblit dels qui comanden i dels qui només hi pensen per pur bucolisme.

Ofici i humanisme feixucs davant dels quals el jovent segueix fetillers, oracles, sense cap mena de futur, però que, ara, guspiregen temptadors.

Sempre he pensat que hi ha una cosa pitjor que oblidar, i és oblidar que hem oblidat. Això ens passa amb aquest país. Amb la font i els ciments d'aquest país, el que ens ha fet existir fins a la meitat del segle XX la pagesia. També hem sobreviscut: primer a l'oblit per part dels altres, i em refereixo als països veïns; segon a l'estructura bàsica del copríncipat; tercer al fet que érem pobres, bàsicament pagesos, i s'ha acabat! Com escrivia jo l'any 1985, «caus de temps, amagatalls i recers protectors, petites cases de pedra grisosa, finestrelles que foraden la dura i espessa paret», aquest era el país.

També: una mostra més de la solitud del manteniment d'essències que embassen tupins de por, una por tangible, que neix dels talons dels peus. Què succeirà demà? Pobles amb glossaris escrits amb frases sense passiva, plens de subjectes, verbs i complements directes, gairebé sense indirectes, i absoluta llunyania vers els circumstancials. La pagesia ha estat, és i ha de ser un bé de Déu. Una obligació que tots els governs i els comuns i totes les instàncies públiques han de sostenir al màxim, senzillament perquè és part de l'estructura de l'Estat andorrà. Pagesia i cultura són estructures d'Andorra. Són invendibles, són sagrades. Però no ens ho creiem, ja ho sé. Queda bé dir-ho, i res més. També ho sé.

Per més que ho vulguem o que alguns ho pretenguin, no ens podrem treure de sobre aquest tarannà de petit país, de país habitat, viscut i mort per pagesos i fills de pagesos. I potser això ens ha salvat la gènesi, perquè durant anys i anys, amb la fatxenda de nous rics que hem mostrat —ara menys, per força— de manera absurda els darrers cinquanta anys, el país ja faria malves.

Certament hem oblidat que hem oblidat massa sovint que hem destruït camps i horts, feixes i prats cercant vedellets d'or que, a la fi, s'han mostrat més trencadissos del que ens

pensàvem. La pagesia només es mantindrà si el poder públic vol. I aquest sol ser més volàtil que el mateix clima. Tant de bo que m'equivoqui. 🍷

Antoni Morell

Advocat i escriptor

Premi Carlemany 1999 i premi Àgora Cultural 2011

Ramaderia

Ja es pot trobar al mercat la carn de cavall certificada amb el segell de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra. Aquest ha estat el resultat dels esforços que han fet els ramaders, l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i el ministeri responsable de l'agricultura per mantenir i valoritzar la cria i l'engreix de pollins al país. Mitjançant aquest segell –al qual ja podien acollir-se prèviament vedells, vedelles i anolles, vaques, bous, corders i cabrits–, es dona garantia de la voluntat de treballar sota la premissa de la qualitat per poder oferir als consumidors els millors productes de la terra andorrana.

EL SEGELL DE QUALITAT CONTROLADA D'ANDORRA AMPLIA EL SEU ABAST

Després de dos anys de prova en la cria i l'engreix de pollins, la carn de cavall ja es pot acollir al segell de control i garantia. El Reglament relatiu a la utilització del segell oficial de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra per a la producció de carn de cavall va ser aprovat pel Govern l'11 de febrer de 2015 i implica la producció de carn equina amb elevades garanties, gràcies als

processos de certificació per part del Govern o d'empreses contractades que assegurin que els animals, nascuts a Andorra, són alletats per la mare durant sis mesos en condicions de pastura lliure (fons de vall, rebaixants i muntanya), són engreixats mitjançant un aliment concentrat especialment formulat per a les condicions de cria d'Andorra i, posteriorment són sacrificats a l'Escorxador Nacional.

La primera producció del país que es va beneficiar del segell Carn de Qualitat Controlada

d'Andorra va ser la de vedells, vedelles i anolles, vaques i bous, amb un primer reglament publicat en data 2 de juny de 1999. Posteriorment, i gràcies a la publicació d'un segon reglament el 10 de juliol de 2002, els corders i els cabrits es van poder acollir a aquesta garantia de qualitat. La publicació d'aquest tercer reglament de qualitat, en aquest cas aplicable a la carn de cavall, representa un suport important al manteniment de la cabana equina ja que proporciona un valor afegit a aquesta producció minoritària, a més de la promoció de la diversificació dels productes ramaders, el manteniment de les pràctiques tradicionals de muntanya i l'impacte positiu sobre el medi natural d'aquest tipus de bestiar.

El nou reglament va comportar la modificació dels imports d'ajut expressats al Decret relatiu als imports de càlcul per als ajuts al foment de pràctiques ramaderes tradicionals de muntanya, al dall dels prats i a la producció de productes de qualitat controlada. Així, també l'11 de febrer es va fixar per als equins engreixats sota el segell oficial de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra un contingent lliure de deduccions a la importació de 9 quilograms per animal i dia durant l'engreix. Més tard, però, es va comprovar que el consum diari de concentrat per part dels pollins era superior al que s'havia marcat inicialment en el decret, i el 26 d'agost es va decretar una nova modificació per augmentar-lo a 10 quilograms amb la finalitat que aquests animals disposin d'aliment suficient per aconseguir un engreix òptim.

La comercialització d'un producte tan lligat al país ha quedat en mans de Ramaders d'Andorra SA i d'altres iniciatives privades, com ara Poltrand. En concret, la societat Ramaders d'Andorra SA –constituïda el juliol del 1999 i representada per 48 explotacions agràries– ha inclòs la carn de cavall com a tercera línia comercial després de la necessària aprovació dels seus accionistes en l'Assemblea General del 15 de gener de 2015. Aquesta ampliació de l'oferta comercial sota el segell de qualitat ha implicat la modificació del Reglament intern de la societat per adaptar-lo al nou context.

Aquests canvis han facilitat la posada en el mercat de la nova carn de qualitat, però no han estat les úniques accions empreses per la

MARISA LUNA

Cavalls pasturant a Arcalís.

XAVIER COMA

Dos exemplars de mascles bretons en un prat de la Massana.

societat per adaptar la seva activitat comercial a les exigències del sector carni amb la finalitat d'assegurar els compromisos contrets amb els socis i els clients. Les disfuncions detectades en la dinàmica de l'Escorxador Nacional d'Andorra han posat en evidència que no existeixen els mecanismes necessaris per assegurar el manteniment de la prestació del servei públic en cas de cessament per incompliment del contracte de gestió o de manca de concurrència privada a la convocatòria del concurs públic per a l'adjudicació de la seva gestió. Aquests fets han conduït a dirigir les mirades cap a la societat Ramaders d'Andorra SA, preveient la possibilitat que pogués fer-se càrrec de la gestió d'aquest servei públic. I és que la societat té per objecte la promoció i

la comercialització de la carn del bestiar criat i engreixat a les explotacions andorranes dels seus socis, d'acord amb unes regles de producció fixades per la societat i la normativa vigent, però també l'adquisició dels productes necessaris per a la cria i l'engreix del bestiar, de mitjans de producció i de béns i serveis, per revendre'ls i facilitar-los als socis en les millors condicions de preu i qualitat, amb la potestat de realitzar tota classe d'operacions industrials, comercials i financeres aptes per al compliment d'aquell objectiu. Tanmateix, sembla que hi ha certes dificultats d'interpretació a l'hora de valorar si totes les etapes integrades en la cria, engreix, sacrifici, condicionament i venda de canals o de parts de canals hi estan reflectides adequadament.

Adequar l'objecte de Ramaders d'Andorra SA va ser, per tant, el motiu de la modificació dels seus estatuts. Ara bé, atès que el Govern participa, mitjançant el procediment de fundació successiva, en la constitució de la societat, aquesta modificació va haver de fer-se per llei.

L'admissió del projecte de llei per adaptar els estatuts de Ramaders d'Andorra SA a les necessitats actuals, és a dir, perquè pugui desenvolupar plenament la seva activitat comercial i pugui fer-se càrrec, ja sigui de forma temporal o permanent, de la gestió dels serveis públics de l'Es-

corxador Nacional d'Andorra, entre d'altres, va tenir lloc el 17 de juliol de 2015. Durant el procés s'han valorat diferents esmenes perquè la societat pugui assumir la gestió de l'escorxador en un moment donat, per tal que aquest no aturi la seva activitat, però únicament en casos excepcionals i de durada temporal; i perquè en cas que hagi de ser de forma indefinida, Ramaders d'Andorra SA pugui concórrer en les mateixes condicions que la resta de possibles candidats. Durant el mes de desembre hi havia previst el debat i l'aprovació de la nova llei al Consell. La voluntat subjacent és, fonamentalment, garantir el bon funcionament de l'Escorxador Nacional d'Andorra

CENTRE D'INTERPRETACIÓ DEL COMAPEDROSA

El 23 d'agost de 2015 es va inaugurar el Centre d'Interpretació del Comapedrosa (CIC), una infraestructura ubicada al poble d'Arinsal que té per objectiu dinamitzar el Quart i proporcionar informació sobre el valor i els usos del Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa als visitants i a les escoles. Aquesta informació es consigna en plafons explicatius, documentals i fotografies que permeten una aproximació a aquest espai natural i als aprofitaments de què ha estat objecte.

Vista panoràmica del refugi del Comapedrosa. COMÚ DE LA MASSANA

Les valls del Comapedrosa van ser declarades espai natural protegit el desembre del 2003 i el 2006 van ampliar els seus límits. Amb aquests actes es posaven en marxa els instruments per preservar la riquesa ecològica de la zona, és a dir, per conservar-ne la fauna i la flora, a la vegada que es mantenien les activitats tradicionals, basades fonamentalment en la ramaderia. El bestiar, alhora que aprofita la riquesa de les pastures d'aquestes valls per alimentar-se, contribueix d'una manera importantíssima a conservar i enriquir la seva biodiversitat –aquests importants beneficis s'obtenen una vegada gestionat de manera que no superi la capacitat de càrrega considerada sostenible per al terreny a través de la indicació de quines terres es poden pasturar i quin és el nombre màxim d'animals que poden acollir. D'altra banda, aquesta presència tradicional de ramaderia a les valls del Comapedrosa ha comportat la creació de construccions de gran valor històric i arquitectònic, com les bordes, els orris o les cabanes de pastor, que enriqueixen el paisatge –el gran reclam turístic del país i l'essència de la seva identitat– i tornen a reivindicar els ramaders com els seus grans modeladors.

Per totes aquestes fonamentades raons, l'Associació de Pagesos i Ramaders ha donat suport

al projecte del Centre d'Interpretació del Comapedrosa participant en la realització dels panells informatius relacionats amb l'agricultura i la ramaderia. Aquesta voluntat de recordar el lligam existent entre les activitats ramaderes i la muntanya és la mateixa que va motivar que l'APRA patrocinés el 2014 l'escultura que corona el principal cim del Parc Natural Comunal, que és alhora el més alt del Principat d'Andorra. *La Gran Fita*, escultura de Joan Canal, emula igualment la que emprenen els ramaders en la defensa d'aquests valors.

BONS RESULTATS PER A LA CAMPANYA D'ASSEGURANÇA 2014

La campanya d'assegurança del bestiar 2014 ha esdevingut la millor de la seva història. En dades globals s'han registrat 266 sinistres (307 sinistres el 2013) –s'ha de tenir en compte, però, que en el nombre de sinistres es comptabilitzen els accidents, no pas els animals accidentats– i un total de 7.878 animals assegurats (500 més que en la campanya anterior), xifra que suposa un rècord històric. El percentatge de sinistres és, per tant, del 3,38% i la sinistralitat –relació entre l'import de les primes recaptades i l'import total dels sinistres pagats–, del 61,50% (68,87% registrada en

la campanya 2013), amb una tendència a la baixa d'aquest índex els darrers anys.

Aquest valor de sinistralitat està per sota del que seria normal fins i tot en una campanya amb bons resultats, de manera que s'ha de considerar excepcional. En el cas concret dels bovins, on es repeteix un molt bon resultat, la sinistralitat ha estat del 58,55%, mentre que els valors habituals en campanyes que podrien considerar-se molt correctes estarien al voltant del 60-65%. Aquest resultat positiu podria tenir la causa en una millora del maneig i la selecció, que permetria obtenir exemplars amb més facilitat durant el part, un dels moments de més risc, com bé saben els ramaders.

També s'ha obtingut una baixa sinistralitat en els equins, amb un 75,60% (90,46% el 2013) i en els ovins, amb un 31,69% (222,33% el 2013), valors que s'aproximen als de la campanya 2012. En el cas dels caprins, aquesta ha estat nul·la, com és habitual.

Els valors de sinistralitat exposats i els recollits els darrers anys han fet que, des de l'any 1997, el resultat de l'assegurança sigui positiu a escala global (les primes superen les indemnitzacions), la qual cosa permet aplicar reduccions a les pòlisses d'assegurança des de l'any 2012.

Quant a la campanya d'assegurança 2015 —uns resultats que, com és habitual, s'analitzaran a la propera memòria—, es van haver de revisar les Condicions del fons d'assegurança per poder oferir una cobertura justa als pollins d'engreix. Després de valorar les condicions que tenien fins al moment els mascles i les femelles de l'espècie equina, els pollins dels quals habitualment marxaven del país entre els set i vuit mesos, es va detectar que el sistema podria penalitzar els animals sinistrats per sobre d'aquesta edat. Atès que amb la nova línia de qualitat per al cavall s'imposava la necessitat de disposar de carn durant tot l'any i que dels 6 als 12 mesos (període d'engreix) la quantitat de baixes és significativa, es va haver de buscar un sistema que no penalitzés els ramaders que mantenien els animals a les seves explotacions més temps.

Es va proposar que la diferència entre l'import que es pagava per un animal de fins a 6 mesos i el que es pagava per un de més de 12 mesos es dividís entre sis, perquè l'import d'indemnitza-

Orri de Montmantell.

COMÚ DE LA MASSANA

ció augmentés proporcionalment amb cada mes de vida de l'animal, fet que compensava en certa mesura el sobrecost econòmic que suposa el seu manteniment. Com a suplement al valor per edat, en el cas de qualsevol sinistre cobert d'un equí declarat com d'engreix sota el segell oficial de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra, es va plantejar una indemnització diària resultat de la divisió de l'import total de la prima d'engreix entre els dies d'engreix mínims exigits al Reglament relatiu a la utilització del segell oficial de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra per a la producció de carn de cavall. L'import extra a percebre resultaria de multiplicar el valor anterior pels dies transcorreguts des de l'entrada de l'animal a l'engreix fins a la data del sinistre, fins a un màxim de 3 mesos.

La campanya 2015 s'analitzarà al febrer o al març del 2016. Serà llavors quan es podrà valorar la idoneïtat d'aquests canvis sobre la base de l'experiència recollida.

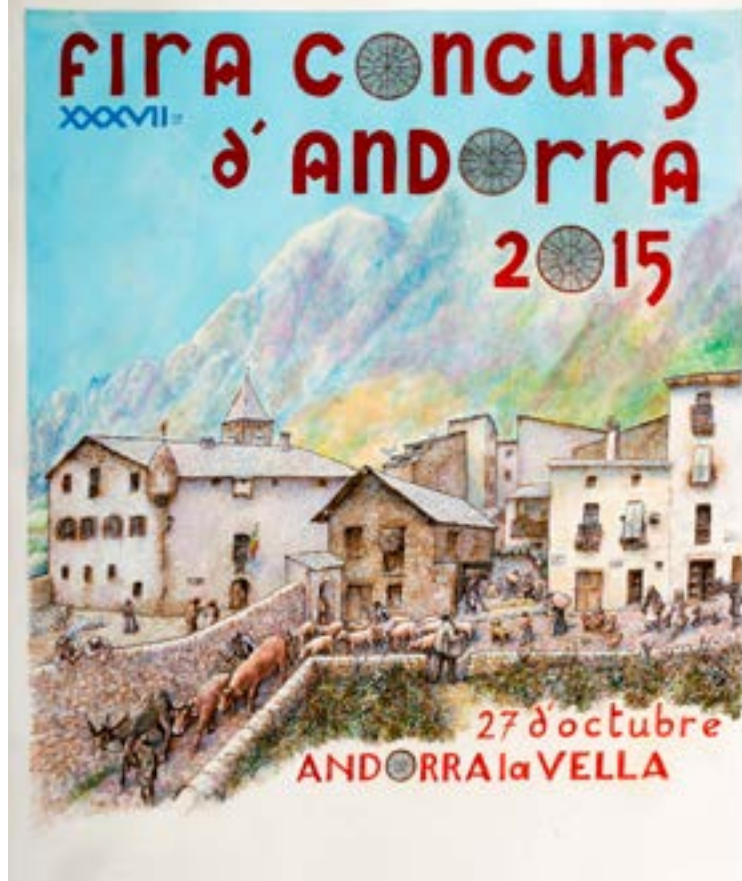
RECONeixEMENTS A LA TASCA RAMADERA

Les dues dates més destacables del calendari ramader durant el 2015 han estat el 9 d'abril i l'esperat i tradicional 27 d'octubre, que aquest any s'ha vist afectat per la pluja. En totes dues, els ramaders i els visitants s'han pogut trobar per retre homenatge simultàniament a la tradició i a la modernitat amb l'exposició d'una cabana ramadera força bona, fruit d'una acurada selecció de bestiar portada a terme al llarg dels anys.

El 9 d'abril es va celebrar el 4t Concurs Nacional de Mascles de la Raça Bruna d'Andorra amb l'objectiu de premiar la millora genètica de la cabana a través del reconeixement públic dels millors exemplars. En el decurs d'aquest esdeveniment, que va variar la seva ubicació del Parc Central a la Borda Mateu, es va fer també la subhasta dels exemplars seleccionats pel Centre de Selecció Genètica de Vilanova del Pareatge, que aquest any han estat tres animals identificats amb els noms d'Isard, Indi i Juclà. Aquests exemplars els utilitzaran com a reproductors les explotacions que els han adquirit amb l'objectiu de transmetre a la seva descendència les característiques genètiques que corresponen als estàndards de la raça Bruna d'Andorra.

En la segona data va tenir lloc la 37a Fira Concurs d'Andorra la Vella, una fira avui festiva que no fa tant de temps tenia una finalitat de subsistència, ja que s'hi compraven i venien els animals i tots aquells aliments i productes necessaris per afrontar una nova, i sovint molt dura, temporada d'hivern. Per aquesta raó, la Fira Concurs d'Andorra és més que un esdeveniment qualsevol; és un element del patrimoni cultural immaterial que, des de l'any 2010, està inscrit a l'inventari nacional del Patrimoni Cultural com a Festa d'Interès Cultural.

En aquesta edició hi han participat 30 cases pairals amb 195 caps de bestiar, de manera que el nombre d'animals ha quedat molt a prop del màxim aconseguit des del 1993, i que va assolir-se el 2009 amb 205 exemplars. Aquest any s'han exhibit 113 animals de la raça Bruna d'un total de 149 bovins, a banda de 29 equins i 17 ovins, on parelles o tríos i conjunt d'ovelles es comptabilitzen com una unitat. Els premis s'han atorgat, com sempre, als titulars agraris que presenten els millors exemplars amb l'objectiu de

Cartell de la Fira Concurs d'Andorra realitzat per l'artista Sergi Mas.

valorar la seva feina i el seu esforç per millorar la cabana, aspecte que té especial rellevància en el cas del Concurs Nacional de la Raça Bruna, que posa en valor la implicació dels participants en el projecte de selecció d'aquesta raça. Com a membre del jurat, ja fa uns anys que l'Associació de Pagesos i Ramaders hi és representada per Martí Orriols, gerent de la Federació de la Raça Bruna dels Pirineus (FEBRUPI), la visió del qual és molt valuosa en el context del concurs.

En aquesta fira no han faltat els exemplars d'ovins, però l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra desitjaria veure incrementada la seva presència a les muntanyes andorranes, on havi- en tingut en el passat un gran protagonisme. La cabana bovina està arribant al seu sostre màxim d'acord amb les restriccions que imposa la llei sobre la càrrega ramadera per garantir la protecció del territori; la filosofia és aprofitar al màxim l'acció beneficosa del pasturatge sense comprometre la sanitat del sòl. Tanmateix, aquest sostre està lluny d'assolir-se en el cas dels petits remugants, i per això es proposaran accions en un futur proper per assegurar i

Cavall exposat a la Fira Concurs. MARISA LUNA

La Fira Concurs permet apropar els animals al públic. MARISA LUNA

Vedelles exposades a la Fira Concurs. MARISA LUNA

Vista general de la Fira Concurs d'Andorra. MARISA LUNA

augmentar la presència de la cabana ovina al paisatge andorrà.

Aquest any, l'exposició d'animals de la Fira Concurs també s'ha vist enriquida amb una mostra de maquinària, evidenciant el treball del ramader modern a l'hora de compaginar els elements més tradicionals amb els més tecnològics a la recerca d'un equilibri en el qual rau l'èxit de l'empresa ramadera.

L'objecte que ha inspirat els premis de la Fira Concurs de bestiar 2015 ha estat el porgador o garbell, un estri fonamental per destriar els cereals o els llegums, entre d'altres. Es tracta d'un element ancestral la funció bàsica del qual hauríem de continuar tenint molt present en el nostre dia a dia, ja que saber destriar el gra de la palla com a metàfora de saber mesurar les coses pel seu valor –dita que ens recorda l'autor del llibret commemoratiu en la seva compilació de refranys– és fonamental per tenir una vida «saludable» en qualsevol àmbit d'actuació.

MÉS AUTONOMIA PER ALS DAMNIFICATS PER ANIMALS SALVATGES

Les reunions de la Comissió de seguiment de la caça han permès estar al dia de les propostes de modificacions del Reglament d'aplicació de la llei de caça, del Reglament de funcionament i gestió dels vedats de caça i del Reglament de gestió i caça d'espècies sotmeses a pla de caça, materialitzades en l'aprovació del Govern el 30 de setembre de 2015. La motivació principal d'aquestes modificacions ha estat la demanda formulada per l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra d'agilitzar els tràmits de les declaracions dels danys, així com de millorar el control de les espècies més perjudicials per a l'agricultura.

La presència de cérvols està documentada al país des de fa almenys cinc anys. Suposa una amenaça per a la conservació de l'hàbitat d'algunes espècies protegides i pot causar danys a l'agricultura i a la ramaderia en cas que la població augmenti. D'altra banda, el mufló, que també pot danyar l'agricultura i la caça del qual és de difícil aplicació en determinades zones, ha augmentat algunes de les seves poblacions. La constatació d'aquests fets ha conduït a considerar oportú incloure-les en la llista d'espècies ca-

çables regulables que causen danys importants a les activitats agrícoles, forestals o a la fauna o la flora en general en el Reglament d'aplicació de la llei de caça –en el cas del mufló, únicament quan l'aplicació d'un pla de caça no permeti regular-ne la població–, i a gestionar-ne la regulació dins els vedats de caça mitjançant el Reglament de funcionament i gestió dels vedats de caça. En aquest sentit, l'administració podrà autoritzar batudes amb gossos per a muflons o cérvols en zones específiques en què l'espècie pugui causar danys, tal com ja feia amb els porcs fers.

Pel que fa a la gestió dels danys ocasionats pels porcs senglars i les talpes, espècies que ja eren considerades caçables regulables, s'ha modificat el procés d'obtenció dels permisos per caçar els animals responsables d'haver causat danys als cultius de manera que s'han agilitzat molt els tràmits. Els banders tenen ara la potestat d'atorgar els permisos al mateix moment de fer la declaració dels danys, fet que estalvia els processos administratius als despatxos de l'Administració que, a més, feien especialment inoperant qualsevol actuació quan els danys es detectaven la vigília de dies festius, per la dilatació en el temps de l'acció correctora. D'aquesta manera, el denunciador dels danys té un sol interlocutor a l'Administració, el Cos de Banders, que s'encarrega de la gestió, el control i les autoritzacions de les operacions de regulació d'aquestes espècies, a excepció de les batudes administratives, que continuarà autoritzant el ministeri responsable de la caça. 🐾

La ramaderia a la muntanya andorrana. La vall del Madriu-Perafita-Claror

La vall del Madriu-Perafita-Claror, patrimoni de la humanitat des del 2004, és un paisatge cultural, que es defineix com una «obra conjunta de l'home i la natura, que forma una unitat coherent pels seus valors estètics, històrics o culturals» (Llei 9/2003 del patrimoni cultural d'Andorra). És, doncs, el treball dels homes que l'han utilitzat, l'han recorregut i n'han gaudit des de fa segles, que han configurat aquest extraordinari paisatge i li han donat el valor que la UNESCO li va reconèixer l'any 2004.

Els usos tradicionals de la vall han estat l'activitat agrària (agricultura, ramaderia i explotació forestal), a més de la siderúrgia i de l'aprofitament hidroelèctric. Com a resultat d'aquests usos, ens han arribat nombrosos elements que, integrats en un entorn natural únic, són generadors del seu paisatge cultural.

L'agricultura ha estat una de les activitats fonamentals de l'economia andorrana i, per tant, de la vall del Madriu-Perafita-Claror. Aquí, el fons de vall va ser condicionat per utilitzar-lo com a zona de conreu per obtenir productes agrícoles, tant per al consum humà com per al del bestiar.

Però és l'activitat ramadera la que hi ha deixat l'empremta més important, en bona part perquè la ramaderia va ser i ha estat, fins a mitjan segle passat, una font d'ingressos important per a l'economia del país. Prats de

Feixes a Ràmio.

COMISSIÓ DE GESTIÓ VALL DEL
MADRIU-PERAFITA-CLAROR

dall, parets de pedra seca, cabanes de pastor, bordes i cortals (utilitzats antigament per al conreu de cereals, vinyes i tabac, o també per dur-hi a péixer el bestiar en èpoques de temps més benigne) i restes d'orris ens recorden aquells temps difícils en què els habitants lluitaven constantment per aprofitar els escassos recursos que els oferia la vall.

La ramaderia també ha tingut un paper determinant en l'increment de la diversitat del medi. Els ramats de bestiar boví, equí i oví van vitalitzar el paisatge i van determinar l'aspecte botànic de la vall, augmentant la biodiversitat i contribuint a la regressió de la vegetació llenyosa. La geografia va ser, doncs, modelada per respondre a les necessitats dels grups humans i de la seva ramaderia.

Però l'aportació de la ramaderia a aquest paisatge cultural no ha estat només material. La conquesta de les pastures va dibuixar de manera invisible una sèrie de divisions en els terrenys on s'exercia una explotació diferent depenent de les estacions. La classificació dels terrenys de pastura s'establia en funció

Ramat boví al pla de l'Ingla. COMISSIÓ DE GESTIÓ VALL DEL MADRIU-PERAFITA-CLAROR.

de la qualitat de l'herba i del període de l'any en què es podien aprofitar. Es distingien els cortons (els més apreciats), els solans (que s'aprofitaven a la primavera i a la tardor, i que durant l'estiu solien estar vedats al bestiar per tal de reservar-ne l'herba per als ramats que baixessin de les pastures altes) i els rebaixants (situats a la part baixa de la vall i reservats per a principis de la primavera i de la tardor, abans que els ramats poguessin cap a les pastures altes o quan ja en baixaven). No són directament perceptibles a la vista, però aquestes realitats d'antany representen un element essencial del patrimoni immaterial de la vall.

Actualment, l'home continua utilitzant aquest territori, per bé que s'adapta a la realitat actual, conjugant les noves demandes (principalment activitats vinculades al lleure) amb les activitats tradicionals. La ramaderia hi manté una presència significativa. Des d'un punt de vista turístic, i fins i tot podríem dir artístic i literari, la presència de bestiar en el paisatge li confereix una dimensió romàntica i bucòlica. Però sobretot, el bestiar que pastura a les muntanyes conserva els prats i

les pastures nets de plantes colonitzadores i matolls i, alhora, contribueix a fertilitzar el sòl amb les seves defecacions. També es prevenen incendis gràcies a la reducció de biomassa i s'evita la proliferació de zones llenyoses. És, doncs, un element essencial en la gestió forestal i el manteniment del paisatge.

Hem de dedicar tots els esforços perquè la presència de ramats a les muntanyes, no únicament de la vall del Madriu-Perafita-Claror, sinó d'Andorra, no disminueixi. El seu retrocés suposaria una pèrdua irreparable de valors culturals, naturals, ecològics, paisatgístics i socials. Amb la seva diversitat i qualitat, aquests valors són part del nostre patrimoni, de la nostra història i de la identitat. Està en les nostres mans vetllar per la preservació d'aquests valors i transmetre'ls a les generacions futures. 🐄

Susanna Simon

Directora executiva del Pla de gestió de la vall del Madriu-Perafita-Claror

El 2015 va ser declarat Any Internacional dels Sòls per l'Organització de les Nacions Unides. Aquest fet dóna idea de la seva importància amb relació a la disponibilitat d'aliments segurs i de qualitat, al desenvolupament sostenible, a l'adaptació i la mitigació del canvi climàtic i al funcionament general dels ecosistemes, entre d'altres.

El sòl és, per tant, la base de l'existència, tal com saben de primera mà els agricultors i ramaders de qualsevol època i lloc, i la seva protecció esdevé estratègica. L'ús respectuós de la preuada terra és l'únic camí per a la sostenibilitat, i aquest respecte es fa palès en les iniciatives i els projectes duts a terme.

SEGONA EDICIÓ DEL CONCURS DE PRATS FLORITS

Després de l'experiència positiva de la creació d'un concurs de prats florits a escala nacional durant l'any 2014, el Departament d'Agricultura del Govern va organitzar, en col·laboració amb l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i els Parcs Naturals de la Vall de Sorteny i de les Valls del Comapedrosa, la segona edició d'aquest esdeveniment. El Concurs de Prats Florits 2015, celebrat el 16 de juny, s'ha emmarcat dins d'un concurs pirinenc transfronterer en

el qual Andorra ha participat juntament amb el Parc Nacional dels Pirineus i el Parc Natural Regional dels Pirineus Ariegeois. El guanyador final es decidirà, per tant, durant el primer trimestre del 2016 entre els guanyadors de cadascun dels concursos.

L'objectiu del Concurs de Prats Florits és recompensar els prats de dall i els peixeders que presenten un millor equilibri entre l'explotació agrícola i la preservació de la biodiversitat i el paisatge i, per tant, protegir els prats seminaturs de les pràctiques d'explotació intensiva o

Transsecte del jurat en una parcel·la de l'Arieja.

de l'abandó. Aquest equilibri únicament s'aconsegueix mitjançant el seguiment d'unes bones pràctiques agràries que promoguin la conservació i l'augment de la riquesa d'espècies vegetals de les superfícies herbàcies, i que afavoreixin la presència d'animals com els pol·linitzadors. Els avantatges no són únicament estètics o paisatgístics, sinó que en l'aspecte agrari s'aconsegueixen pastures de la màxima qualitat nutritiva, que aporten importants beneficis a la cabana ramadera i, per tant, als productes que se'n deriven.

Amb la finalitat de regular el concurs, durant el 2015 se n'han publicat les bases tant a la pàgina web de l'APRA com a la del Departament d'Agricultura. En aquestes bases es detalla que la participació és gratuïta i oberta a tots els titulars d'explotació agrària del país que tinguin un mínim de 4 UGB (unitats de bestiar gros) i presentin un prat de dall permanent (i pastura) o un peixeder exclusiu (i dall) que hagin estat inscrits com a tals en les declaracions anuals del Registre d'Explotacions Agràries dels últims cinc anys. Aquestes parcel·les han de ser considerades com a superfície agrària útil i han de participar en el funcionament farratger de les explotacions. En el cas d'un titular sense UGB en la seva explotació, pot presentar una parcel·la al concurs amb la condició que demostrï que participa en el funcionament farratger d'una altra explotació amb bestiar.

Per assumir veritablement la filosofia del concurs i homogeneïtzar criteris amb els homòlegs francesos, l'APRA va assistir a l'avaluació de les parcel·les participants en el Concurs de Prats Florits del Parc Natural Regional dels Pirineus Ariegesos el dia 9 de juny, una experiència molt

enriquidora que va proporcionar les claus que orienten l'avaluació de les parcel·les, i que tenen molt en compte la coherència dels usos de la parcel·la en relació amb els objectius de l'agricultor o ramader d'acord amb un context territorial.

En aquesta segona edició, el jurat ha estat conformat fonamentalment per tècnics nacionals de diferents organismes o entitats: Departament d'Agricultura del Govern, Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, Departament de Medi Ambient del Comú d'Ordino i Centre d'Estudis de la Neu i de la Muntanya d'Andorra (CENMA), als quals ha acompanyat un tècnic del Parc Natural Regional dels Pirineus Ariegesos i membre de l'Associació de Naturalistes de l'Arieja (ANA). La tasca del jurat ha estat valorar, des de les diferents òptiques d'especialització, els nombrosos àmbits que hi intervenen: els aspectes agronòmics, com els relacionats amb la funcionalitat agrícola, la flexibilitat d'explotació, la productivitat i estacionalitat, el benestar animal, la renovació de la diversitat vegetal i el valor alimentari de les pastures; els ecològics, com els referits a la integració de la parcel·la dins d'un ecosistema més global; els paisatgístics, relatius a la posada en valor d'un territori enriquit i conformat per l'activitat rural, i els aspectes apícoles, tan importants per al manteniment de la diversitat vegetal.

La visita comporta l'observació de la vegetació a l'interior de la parcel·la al llarg d'una diagonal traçada pel jurat per examinar les espècies que constitueixen el farratge i la seva presència al llarg del transsecte. Aquesta observació es complementa amb la informació proporcionada pel

El jurat entrevistant-se amb els responsables d'una de les parcel·les de l'Arieja.

responsable de la parcel·la i les reflexions dels diferents especialistes. L'avaluació, però, té sempre presents els objectius del titular, el context en què es troba la parcel·la i la seva exemplaritat per al territori.

Els guanyadors del Concurs de Prats Florits 2015 han estat els següents:

Primer premi

Àurea Ponsa Vidales - Can Sona, Masia Les Pardines, Fontaneda (Sant Julià de Lòria)

Segon premi

Premi especial del jurat pel seu valor cultural
Lluís Alcobé Magre - El Forn (Canillo)

Tercer premi

Ramaderia del Valira SA - Cortals de Sispony (la Massana)

El fet de participar en el Concurs de Prats Florits denota, *a priori*, la motivació per obtenir uns farratges de la millor qualitat des del respecte per la conservació del medi natural, la qual cosa va associada a una gran sensibilitat per seguir unes bones pràctiques agrícoles. Per això, malgrat que únicament sigui el primer guanyador el qui pugui fer valdre un distintiu relatiu al premi rebut en un lloc proper a la parcel·la, tots els participants són guanyadors pel que fa al respecte i el compromís mostrat envers la qualitat dels productes ramaders i la preservació del territori. Tot un exemple a seguir.

CIRCUIT INTERPRETATIU DELS PRATS FLORITS

El Comú d'Ordino, amb la col·laboració del Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat i l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, va inaugurar el 24 de novembre el Circuit interpretatiu dels prats florits, situat al camí Ral d'Ordino, a la ruta del Ferro, amb un recorregut que s'inicia al pont d'Arans i acaba al poble de Llorts.

Al llarg de l'itinerari s'exposen panells dedicats a la interpretació dels prats florits, a l'equilibri agroecològic i a l'explotació agrícola i ramadera. Hi ha un quart panell que està dedicat a la parcel·la que va guanyar el 2013, quan encara

Prat de dall del Forn, guanyador del segon premi i del premi especial del jurat pel seu valor cultural. MARISA LUNA

Parcel·la de Can Sona-Masia Les Pardines, guanyadora del primer premi. MARISA LUNA

Parcel·la dels Cortals de Sispony, guanyadora del tercer premi. MARISA LUNA

La ministra de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, amb el director d'Agricultura i el president de l'APRA, al costat del panell dedicat a l'explotació agrícola i ramadera.

el concurs no tenia un abast nacional. La informació que s'hi consigna fa referència al valor farratger de la parcel·la i a l'aprofitament del seu potencial agrícola mitjançant una adequada explotació, així com a la connectivitat ecològica de la qual participa o el valor paisatgístic que aporta al recorregut.

Els panells proporcionen eines perquè els visitants i els usuaris del camí Ral puguin fer una aproximació a una primera lectura del paisatge agrícola i la seva integració en el medi ambient.

2015, UN ANY PER REFLEXIONAR SOBRE LA IMPORTÀNCIA DEL SÒL

L'Organització de les Nacions Unides (ONU) va declarar el 5 de desembre Dia Mundial del Sòl i el 2015, Any Internacional dels Sòls, i va designar l'Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura, la FAO, responsable de la seva implementació. L'objectiu principal que va motivar aquesta decisió era augmentar la consciència i la comprensió entre la societat civil i els responsables de la presa de decisions de la importància del sòl per a la seguretat alimentària i les funcions ecosistèmiques essencials. La crida es fa a escala internacional per intentar posar un punt d'inflexió en la seva gestió.

El Principat d'Andorra es va voler adherir a les accions globals mitjançant la celebració d'una jornada específica amb l'objectiu d'entendre un dels ecosistemes més complexos i la seva influència en la vida en general. Aquesta jornada va tenir lloc el 15 d'octubre de 2015 a la Casa Rull de Sispony, amb la participació de diferents especialistes. La certesa que solament la comprensió dels diversos processos en els quals intervenen els sòls pot configurar la base per respectar-los i protegir-los va orientar les xerrades. Aquestes intervencions van posar de manifest el paper crucial

El titular i els explotadors de la parcel·la guanyadora el 2013 al costat de diverses autoritats durant la inauguració del Circuit interpretatiu dels prats florits.

que exerceix el sòl en la seguretat alimentària, en la reducció de la pobresa i en el desenvolupament sostenible, en l'adaptació i la mitigació del canvi climàtic o en el funcionament dels ecosistemes en general, entre d'altres.

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra també hi va participar amb una exposició sobre la importància de la salut del sòl per al desenvolupament d'una agricultura sostenible, entenent com a salut la capacitat específica d'un sòl per funcionar –ja sigui en un ecosistema natural o en un d'antròpic (generat per l'home)–, i posant de manifest que aquesta és bona quan les seves característiques físiques, químiques i biològiques són les adequades per mantenir i millorar la productivitat de les plantes i els animals –o la productivitat agrícola– amb el mínim impacte mediambiental. Una terra de «qualitat» no és, per tant, únicament, la que produeix productes de qualitat, sinó la que ho fa sense degradar-se o sense contaminar-se.

La FAO estima que un terç dels recursos mundials de sòls s'està degradant, i que la pressió humana sobre ells està assolint uns nivells crítics que redueixen i, de vegades, eliminen, les seves funcions essencials. El ritme actual de degradació dels sòls a causa de la desforestació, l'erosió, la compactació, l'obturació, la salinització, l'acidificació, la contaminació i l'esgotament de la matèria orgànica i dels nutrients, amenaça la capacitat de satisfer les necessitats de les generacions futures. Els sòls són ecosistemes imprescindibles per a la vida, i ni se'n té prou consciència a escala global ni es respecten prou. S'imposa, per tant, la necessitat d'una gestió cada cop més tècnica per reconduir determinades pràctiques. Mantenir-ne la bona estructura física i l'equilibri entre els seus nutrients promovent una activitat biològica correcta és fonamental per garantir-ne la fertilitat i, en conseqüència, la productivitat agrícola.

Logo de l'Any Internacional dels Sòls.

El sòl és un important recurs natural, teòricament renovable; però la seva recuperació necessita períodes de temps tan prolongats que s'ha de considerar com a no renovable (un centímetre de sòl pot trigar fins a 1.000 anys a formar-se), la qual cosa obliga a fer-ne un ús correcte per conservar-lo i millorar-lo. Amb més de 7.000 milions de persones habitant la Terra, la humanitat està obligada a disposar de més de 1.000 milions d'hectàrees agrícoles per poder subsistir i, sense pràctiques adequades que protegeixin el sòl, el resultat pot ser un profund desequilibri del sistema productiu. L'agricultura evoluciona per condicionar i adaptar les tècniques productives amb la finalitat de permetre les dinàmiques biològiques que donen continuïtat als cicles biogeoquímics i mantenen els nivells de fertilitat dels sòls. Seguir aquesta tendència és el gran repte.

UN PROJECTE PER ESTUDIAR LES POSSIBILITATS DELS NABIUS

La necessitat de diversificar i enriquir l'agricultura per adaptar-la al nou ordre socioeconòmic i fer-la sostenible és un dels objectius de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i del Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat. No es tracta de trobar solucions globals per al sector, sinó d'oferir diferents possibilitats a les explotacions agràries a través de les quals puguin augmentar les seves opcions de diversificació i consolidar el seu propi model d'explotació. Amb aquesta idea central es comença a treballar en l'estudi d'un cultiu emergent com és el dels nabius.

Els nabius són fruiters de tipus arbustiu de la família de les ericàcies que agrupen les espècies pertanyents al gènere *Vaccinium*. Tenen característiques molt variables pel que fa al seu port, que pot ser reptant o erecte; les fulles, que poden

MARISA LUNA

Cultiu de nabius a Astúries.

ESTEVE DE PABLO

Planta d'uns vint anys.

MARISA LUNA

Fruits de nabius en diferent estat de maduresa.

ESTEVE DE PABLO

Barquetes amb fruits recollits al camp.

ser caduques o semicaduques, i l'alçada, que pot variar dels 0,10 m als 7 m depenent de l'espècie. Tenen una longevitat important, amb una mitjana de 30 anys, que pot superar els 50 anys en alguns casos. Algunes espècies d'aquest arbust les trobem en alguns indrets de la nostra geografia, ja que creixen de forma silvestre en els sòls àcids i humits de gairebé totes les regions fredes o moderadament fredes de l'hemisferi nord.

Els nabius es poden trobar formant la cobertura vegetal dels sotabosc de rouredes, fagedes, castanyers, alzinars, i boscos coníferes, i a l'estatge subalpí, ja sigui en formacions pures o bé associats a altres espècies com brucs, abarsets, ginebres, etc. És una planta important des del punt de vista ecològic, no pas únicament pel seu interès com a aliment per a moltes espècies animals, sinó també perquè protegeix el sòl del bosc de l'erosió i contribueix a la formació d'humus.

Els seus fruits tenen un gran atractiu i un reconeixement important entre els amants de la gastronomia i de la salut, pel seu alt contingut en antioxidants, vitamines i minerals, molt superiors als de qualsevol altre fruit, la qual cosa els confereix una sèrie de propietats molt interessants per a la salut. I és aquesta activitat funcional, juntament amb un gran sabor, la que ha fet que la seva demanda hagi augmentat considerablement en moltes zones on no hi havia gaire tradició de consumir-ne.

Aquest augment de la demanda del fruit i les seves perspectives de creixement fan intuir unes interessants perspectives de futur en l'aprovisionament d'alguns països on encara és una mica desconegut. L'elaboració d'un estudi sobre l'adaptació del cultiu a Andorra pot conduir, si els resultats són satisfactoris, a la provisió d'aquest fruit en el mercat nacional i, potser, l'internacional a molt petita escala, és a dir, circumscrit bàsicament als territoris més propers dels països veïns, ja que cada vegada més s'imposa una tendència al consum sostenible, és a dir, consum proper o de kilòmetre zero.

Les muntanyes d'Andorra ens diuen que aquest cultiu és possible i que, a més, s'adapta perfectament a les seves condicions. Anar a favor de la natura i no pas en contra, produint de manera respectuosa amb el medi ambient i amb una elevada exigència qualitativa, és un bon context

per assajar la viabilitat d'un cultiu com el dels nabius i valorar-ne la possible implementació a l'escala que convingui. El deure de l'APRA és treballar en aquest sentit.

EL CULTIU DEL LLÚPOL CONTINUA DESPERTANT INTERÈS

Un altre cultiu susceptible de ser assajat a Andorra és el llúpol. Durant el 2013, els tècnics responsables de tirar endavant un projecte per estudiar la producció de llúpol al país i caracteritzar-ne les propietats van demanar a l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra col·laboració per a la recerca de parcel·les que poguessin participar-hi. Es va establir contacte amb els possibles interessats, però per raons alienes a l'APRA i al Departament d'Agricultura, el pla de recerca –que tenia el vistiplau del Govern– va quedar paralitzat.

L'estudi sembla renéixer ara amb una nova orientació que li permetrà valorar alguns dels aspectes principals que determinen el cultiu abans de demanar un nou ajut al Govern. Els termes generals de l'estudi es van consensuar en una visita que van fer els promotors del projecte a Lleó el 3 de setembre per reunir-se amb la Sociedad Anónima Española de Fomento del Lúpulo i veure la recollida de la flor del llúpol i els processos als quals se sotmet. Fins ara aquesta societat era propietat de l'Asociación Española de Productores de Lúpulo, però recentment s'ha venut a una societat alemanya, Hopsteiner, motiu pel qual els responsables de la prova han rebut la recomanació d'esperar la instal·lació de la nova societat –que a més treballa amb moltes més varietats i té molta més experiència per donar suport tecnològic– per reprendre els contactes.

En termes generals, sembla que s'iniciaran les proves a la primavera vinent amb una sèrie de varietats escollides pel seu interès qualitatiu més que per la seva capacitat productiva, que s'assajaran en dues localitzacions: a la Massana i a Sant Julià de Lòria. Inicialment es reduiran els costos al mínim possible per valorar la resposta de les plantes a les condicions de cultiu, i no serà fins al tercer any de plantació que es muntaran les estructures per guiar-les. Serà llavors que els responsables hauran de valorar la necessitat o no de demanar el suport de l'Administració. 🍷

Apicultura

L'apicultura és una activitat de gran valor que hauria de ser clarament reconeguda com d'alt interès per a qualsevol zona geogràfica. L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra treballa per promocionar-la i per donar visibilitat a la gran tasca que fan tots els qui hi treballen, productors o aficionats.

Aquesta antiga activitat ramadera de les explotacions agràries cada vegada té més presència en les noves empreses agropecuàries andorranes. La seva recuperació és un encert; primer, per l'aprofitament d'uns recursos infrautilitzats que condueixen a l'elaboració de productes d'alta qualitat i valor nutritiu; segon, per l'elevació de la productivitat que es detecta en gran part dels cultius gràcies a l'acció pol·linitzadora de les abelles, i tercer, per la contribució a un equilibri ecològic del qual es beneficia tot el territori.

CRIA DE REINES I MULTIPLICACIÓ DE COLÒNIES

La captura d'eixams és el mètode tradicional i ancestral per renovar les colònies d'abelles o ampliar els apiaris. Tanmateix, l'aprofitament d'aquesta multiplicació natural de les colònies no sempre pot donar satisfacció a les necessitats existents o a les expectatives creades, sobretot en un moment en què el seu despoblament és motiu de gran preocupació. En aquest context, es poden comprar els eixams a criadors professionals, que molt sovint no ar-

riben a cobrir la demanda existent, o intentar autoabastir-se mitjançant la multiplicació de les pròpies colònies.

Seguint el compromís de formació professional del sector, i amb la finalitat d'oferir els coneixements per poder multiplicar les colònies d'un apiari, el 29 i 30 de maig de 2015 l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra va organitzar el Curs de multiplicació de colònies i cria d'abelles. La formació va ser impartida per l'especialista Josep Noguer Viader, apicultor professional amb

més de vint anys d'experiència en la producció i la venda d'abelles i reines, i es va orientar a mostrar els diferents mètodes que es poden seguir per a la multiplicació de les colònies i la cria de reines, i a donar les pautes per a un millor aprofitament dels eixams naturals.

El curs, al qual es van inscriure vint-i-dues persones, va constar d'una part teòrica que es va fer a la seu de l'APRA, i una de pràctica que va tenir lloc a les instal·lacions de Casa Folch, a Juberrí, gràcies a la generosa predisposició del seu titular, Enric Font Sancho, i a l'amable col·laboració dels seus treballadors. La jornada va superar amb escreix les grans expectatives que s'hi havien disposat per la trobada de dos eixams naturals al voltant de l'abellar, la qual cosa va permetre completar de forma molt interessant l'activitat prevista.

Quant a la multiplicació natural de les colònies, es va parlar dels factors reguladors de l'eixamenada, dels tipus d'eixams que es poden trobar, de les formes de recollida, de les caixes perany per atreure'ls i capturar-los, del traspàs de les colònies salvatges a les caixes tradicionals, i del control i el seguiment dels eixams, fonamentals per a la seva supervivència, sobretot quan es tracta d'eixams secundaris. La multiplicació forçada o partició de colònies va portar a parlar dels criteris de selecció de les colònies més interessants per obtenir nuclis i paquets d'abella, així com de les formes de realització i l'alimentació com a clau del seu èxit. Per acabar, respecte a la cria de reines es van donar a conèixer el mètode Doolittle i el sistema Miller i Alley, i també els codis i la tècnica de marcatge de les reines i la manera de fer-ne el seguiment dins de les noves colònies.

Les pràctiques al camp van permetre revisar arnes actives i interpretar les observacions efectuades, dividir colònies, fer un paquet d'abelles, capturar eixams naturals, reconèixer reines, procedir al seu marcatge i preparar un aliment adequat per a la seva supervivència en les gàbies concebudes per a la seva instal·lació temporal. En una segona part de la pràctica es va experimentar amb la metodologia Doolittle a través de l'empelt de larves, és a dir, de l'extracció de larves dels seus alvèols gràcies a una agulla especial i la col·locació en uns recipients anomenats cúpules,

Assistents al curs protegint-se per fer les pràctiques. PATRÍCIA BENETKA

que intenten imitar les reialeres. En definitiva, una jornada completíssima i molt didàctica que va satisfer molt tots els assistents.

SETÈ ANIVERSARI DEL CURS BÀSIC D'APICULTURA

Com ja s'havia anunciat a la memòria d'activitats anterior, durant els dimarts i dimecres del mes de febrer de 2015 va tenir lloc la 7a edició del Curs bàsic d'apicultura, una formació de vuit sessions d'hora i mitja que va ser seguida per vint persones.

La Comissió d'Apicultura de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra va ser la responsable, com és habitual, de desenvolupar els aspectes destacables relacionats amb la biologia i l'organització social de les abelles; el material apícola; la gestió de l'abellar; la higiene, la profilaxi i la patologia apícola; els productes del rusc, i la normativa aplicable i de referència. En aquesta

Eixam natural trobat al voltant de l'apiari, PATRÍCIA BENETKA

PATRÍCIA BENETKA

Preparació del material per agafar l'eixam.

PATRÍCIA BENETKA

Moment posterior a la realització d'un paquet d'abelles.

edició, algunes explicacions teòriques es van enriquir d'una manera molt didàctica gràcies a la inclusió dels vídeos elaborats pel Julio Rivas, un expert molt motivat a compartir les seves experiències i coneixements. Perquè la finalitat del curs és engrescar els assistents en una activitat atractiva i alhora necessària per a la nostra agricultura i per al medi ambient.

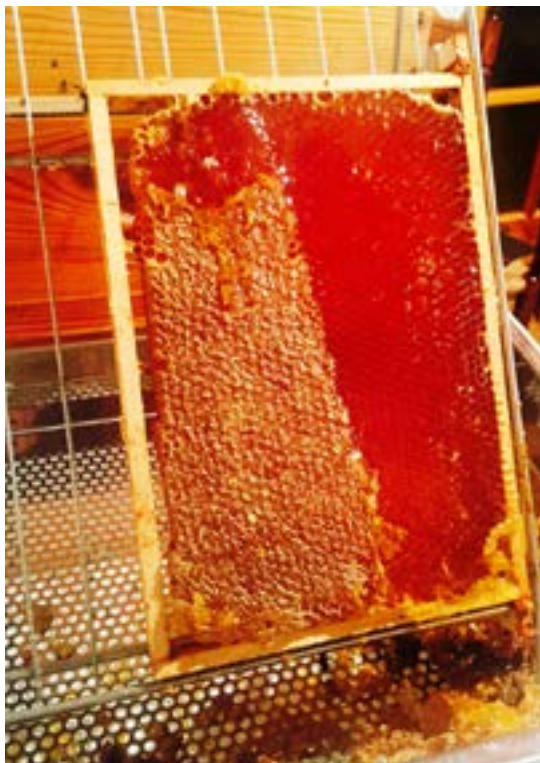
L'interès no s'ha esgotat amb aquest curs, sinó que es continuen rebent demandes d'inscripció de cara a un de nou, per la qual cosa aquesta comissió en prepararà amb tota seguretat una altra edició, malgrat que encara se'n desconeixen les dates. Totes aquelles persones —apicultors o aficionats— que estiguin interessades a aprofundir en l'univers de les abelles i l'apicultura, poden mantenir-se informades a través de la pàgina web de l'Associació o contactant amb l'entitat durant la segona quinzena de gener.

TERCERA EDICIÓ DE LA TROBADA D'APICULTORS

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra ha organitzat, per tercer any consecutiu, una Trobada d'apicultors al Principat d'Andorra per compartir experiències, coneixements i inquietuds entre professionals, aficionats i especialistes del món de les abelles. Aquesta diada especial dels apicultors va tenir lloc el dissabte 21 de novembre a la sala d'actes del Centre Cultural La Llacuna d'Andorra la Vella i va comptar amb la presència de la ministra de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat que, a més, va ser l'encarregada de clausurar la jornada.

Les ponències es van obrir amb l'experiència personal de l'apicultora Patrícia Benetka, que va il·lustrar els seus primers passos d'una manera distesa per engrescar tots aquells que se sentien atrets per les abelles, però que encara no han fet el pas definitiu. Les xerrades més especialitzades

XAVIER COMA

Un quadre ple de mel durant l'operació de desoperculament.

XAVIER COMA

Les abelles han de suportar el dur hivern andorrà; en aquest cas, dins d'una arna Warré.

van ser conduïdes pel professor de botànica de la Universitat de Barcelona Jaume Cambra, un expert apicultor que presideix l'associació Apicultors Ecològics Associats i que lidera un gran nombre d'accions formatives al voltant de l'apicultura i participa en altres de relacionades amb l'agricultura ecològica.

Jaume Cambra va aprofundir en la recerca de la rendibilitat de les explotacions apícoles, fonamental per a la supervivència del sector, sobre la qual va aclarir que hi influeixen un gran nombre de factors. Entre els externs va destacar el clima i la meteorologia, la diversitat i la intensitat de les floracions, i l'experiència de l'apicultor. Entre els factors interns va esmentar com a més importants l'edat i l'estat de la reina, la mida i el vigor de la colònia, l'espai disponible per a la cria i l'emmagatzematge, les eixamenades, l'estat sanitari de la colònia i, finalment, la valorització de la mel mitjançant una bona imatge o l'obtenció de segells de qualitat.

En la seva ponència va quedar palès que sovint la millora comporta un acostament a tècniques més respectuoses amb la biologia de les abelles i amb el medi ambient, des de les quals també es poden afrontar grans reptes com la lluita contra el gran enemic de les arnes, la *Varroa*. Sobre aquest tema va versar la segona xerrada de l'expert, que va aprofundir en els mecanismes d'infestació de la *Varroa* i les implicacions sanitàries que comporta, així com en el comportament higiènic d'algunes colònies que han de ser objecte de selecció, els diferents mètodes de vigilància per determinar la necessitat d'aplicar un tractament i els diferents productes que es poden utilitzar, amb la metodologia correcta que cal seguir per optimitzar-ne l'eficàcia.

D'aquesta manera, la jornada, a més del retrobament per cohesionar els diferents integrants de l'univers apícola, ha estat un moment de transferència d'informació i de coneixement que s'espera que sigui d'utilitat per al sector i, especialment, per a tots aquells que van assistir-hi. 🐝

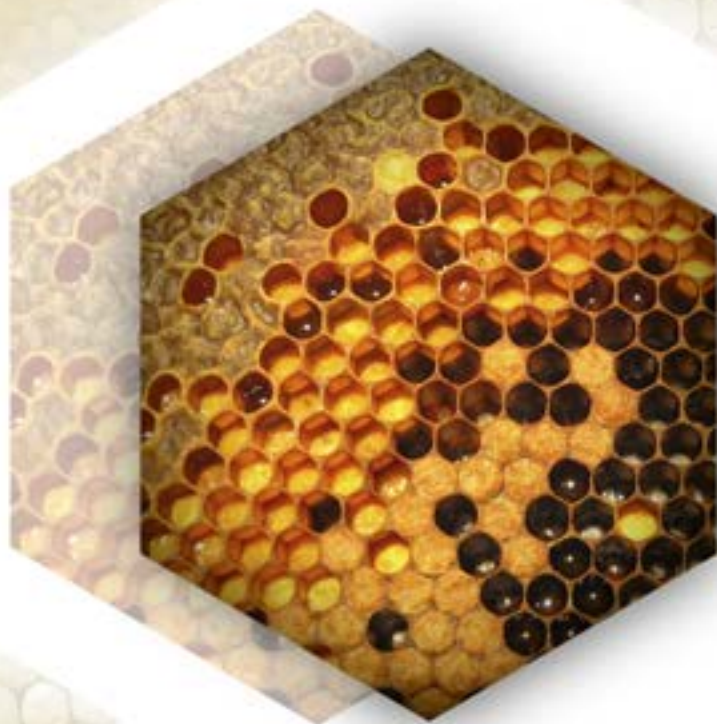
ENRIQUE SAVALL

Patrícia Benetka en les seves primeres intervencions com a apicultora.

MARISA LUNA

El professor Jaume Cambra durant la seva exposició.

TROBADA D'APICULTORS

AL PRINCIPAT D'ANDORRA

ASSOCIACIÓ DE PAGESOS
I RAMADERS D'ANDORRA

Economia

L'evolució del model econòmic continua sent cabdal per al futur del país i, per descomptat, per a l'avenir del sector agrari. El procés d'acostament d'Andorra a la Unió Europea, derivat de la decisió del Consell de la Unió Europea d'autoritzar l'obertura de negociacions d'un o diversos acords d'associació entre la Unió Europea i el Principat d'Andorra, el Principat de Mònaco i la República de San Marino, adoptada el 16 de desembre de 2014 al Consell d'Afers Generals, ha motivat reunions entre el Govern i els diferents sectors amb la voluntat d'informar del seu desenvolupament i d'iniciar un procés de reflexió conjunta sobre una integració més gran d'Andorra en el mercat interior de la Unió Europea.

Es tracta d'un tema major que pot tenir una gran repercussió en el sector i que convé estudiar amb molta cura.

REFLEXIONS SOBRE L'ACORD D'ASSOCIACIÓ AMB LA UNIÓ EUROPEA

Durant l'any 2015, el Govern d'Andorra ha mostrat interès a informar els diferents sectors econòmics de l'estat de les negociacions del procés d'acostament d'Andorra a la Unió Europea, així com a fer-los participar en la valoració de les possibles conseqüències de romandre en l'*statu quo*, d'una banda, o de signar un possible acord d'associació, de l'altra. Per assolir aquest segon objectiu va demanar una reflexió

interna a cadascun dels sectors, les aportacions dels quals havien de permetre considerar les adaptacions que calia fer i definir les clàusules de salvaguarda per a cadascun dels àmbits treballats.

No era un treball fàcil, atesa la complexitat legislativa aplicable als països de la Unió Europea i, per tant, era un exercici que difícilment podien assumir els representants dels diferents sectors. Els escenaris tampoc no són tan simples com estar o no estar sotmès a un Acord d'associació en el cas concret del sector agrari, sinó que hi poden

haver altres contextos entre totes dues situacions que, *a priori*, podrien semblar més atractius per al manteniment i el desenvolupament del sector.

Però potser s'haurien d'analitzar primer els aspectes intrínsecs al sector per entendre'n les circumstàncies i valorar objectivament les seves possibilitats en els diferents escenaris que es presentarien a l'horitzó. En primer lloc, s'ha d'entendre que la capacitat productiva del sector està molt condicionada per la geografia i la climatologia d'Andorra, aspectes tots dos que, alhora que restringeixen molt els cultius susceptibles de ser-hi produïts, comporten l'elevació dels costos de producció respecte a d'altres indrets, cosa que redueix la capacitat competitiva dels productes finals i en penalitza, en conseqüència, la comercialització.

En aquest context, el producte agrícola per excel·lència és el tabac; i això no és fruit ni de la casualitat ni d'una especial bona adaptació d'aquest cultiu a les condicions edafoclimàtiques andorranes, sinó d'unes circumstàncies històriques concretes i d'un entorn politicoeconòmic propici, gràcies a l'Acord d'unió duanera signat el 28 de juny de 1990. L'entrada en vigor d'aquest acord estrictament comercial entre la Comunitat Europea i el Principat d'Andorra l'1 de juliol de 1991 va reemplaçar el règim vigent fins a aquell moment, i va comportar des de llavors l'existència de dos sistemes d'intercanvi diferents segons el tipus de mercaderia. Així doncs, en funció de la designació i la codificació de mercaderies del Sistema Harmonitzat es va distingir:

- Un règim d'unió duanera pel que fa a les mercaderies classificades en els capítols 25 a 97, de manera que Andorra es considera un país comunitari per a les importacions i les exportacions d'aquest tipus de mercaderies.
- Un règim específic pel que fa a les mercaderies classificades en els capítols 1 a 24, de manera que Andorra conserva el seu estatus de país tercer.

Es dona el cas, però, que entre les mercaderies que s'inclouen en aquest darrer règim específic hi va haver tres particularitats o exempcions, de les quals dues són bàsiques per al bon desenvolupament del sector agrari:

1a El tabac d'origen i manufactura comunitaris es beneficia, en el moment de la importació, d'un dret preferencial del 60% respecte al tabac d'un país tercer, de manera que s'incentiven les importacions comunitàries d'aquesta mercaderia (art. 12.2)

2a Els productes agrícoles originaris del Principat d'Andorra poden exportar-se en les condicions de règim d'unió duanera (art. 11).

Segons les condicions que planteja el primer punt, el Principat d'Andorra esdevé un espai interessant per a l'establiment de manufactures de productes del tabac, les quals, agrupades com a Associació de Fabricants de Productes del Tabac d'Andorra, mantenen un contracte privat amb l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra que cohesiona tots els colliters de tabac i, en general, tots els actors de l'agricultura i la ramaderia andorranes per a la compra de la collita de tabac.

D'altra banda, el fet que puguin exportar-se els productes dels capítols 1 al 24 amb origen andorrà sense haver-se de satisfer els drets de duana que s'apliquen a tot el territori duaner de la Unió Europea quan s'importen béns de països tercers, vol dir que estan exempts del pagament de la tarifa exterior comuna (TEC), sempre que presentin el certificat de circulació de les mercaderies EUR.1, i que únicament s'haurà de satisfer la fiscalitat del país de destinació (IVA, TVA o altres impostos especials). L'esmentat certificat EUR.1 l'omple la Duana a partir d'un certificat d'origen que prepara el Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra i que signa el ministre competent sobre la base de la demanda de l'exportador i mitjançant la factura relacionada.

Els productes afectats per aquesta exempció a Andorra són els següents:

- Els productes d'origen vegetal que s'hi cultiven.
- Els animals vius que hi neixen i s'hi crien.
- Els productes derivats d'animals vius pertanyents a la ramaderia.

- Els productes de la caça o la pesca que s'hi practica.
- Els productes obtinguts mitjançant l'elaboració o la transformació dels anteriors, encara que s'hagin utilitzat altres productes d'origen andorrà, si aquests hi han intervingut de manera accessòria.

Aquest tractament hauria de beneficiar, en principi, el desenvolupament i la comercialització de les diverses produccions i productes agrícoles i, per tant, la diversificació agrària. Ara bé, aquesta exportació a l'Espai Econòmic Europeu topa amb un escull insalvable: l'anàlisi sanitària que hauria d'acompanyar el producte.

Aquest tipus d'anàlisi no acostuma a ser factible als laboratoris del Principat d'Andorra, però tampoc no s'accepta que es pugui fer en els laboratoris dels països de destinació, al contrari del que passa en el cas del bestiar i els productes d'origen animal, per als quals es va signar el 16 d'abril de 1997 el Protocol veterinari complementari a l'Acord d'unió duanera, que va entrar en vigor l'1 de març de 1998. Segons

aquest protocol, Andorra adopta i adapta la normativa comunitària en matèria veterinària de manera que s'aconsegueix integrar el territori del Principat en l'«espai geogràfic veterinari» de la Unió Europea, cosa que permet la lliure circulació entre ambdues parts dels productes esmentats gràcies al fet que els controls es poden fer a l'origen en els països receptors per compte del Principat d'Andorra. El fet que no existeixi aquest protocol sanitari per als vegetals dificulta o en fa directament inviable l'exportació i, per tant, s'invalida la prerrogativa per als productes agraris andorrans, no coberts per la unió duanera.

En qualsevol cas, el cultiu del tabac és, ara per ara, la base de l'economia agrària al Principat d'Andorra —per circumscriure'ns únicament al sector treballat—, ja que permet assegurar el manteniment del sector alhora que equilibra la renda agrària donant suport econòmic a altres activitats de diversificació que acostumen a ser deficitàries. En aquest producte, per tant, rau actualment la fortalesa del sector. Però el cultiu del tabac no és únicament important per a l'agricultura andorrana; si parlem del conjunt del país,

Flor de planta de tabac. MARISA LUNA

el tabac és, senzillament, base de l'economia en general, ja que és el sector que més aporta al pressupost de l'Estat.

D'aquests fets se'n deriven dues premisses que s'han de tenir molt presents a l'hora de treballar sobre l'interès i les conseqüències d'un possible acord d'associació amb la Unió Europea: la primera, que el sector agrícola —i, en concret, en relació amb la producció de tabac— ha de tenir una consideració especial dintre del conjunt de sectors per la seva gran incidència en l'economia del país, i la segona, que l'agricultura i la ramaderia no poden persistir actualment sense aquest cultiu.

La dependència tan estreta —considerada difícilment insalvable a curt termini— d'un únic cultiu constitueix alhora clarament una feblesa per al món de la pagesia i la ramaderia, ja que sense el tabac veurien la seva viabilitat molt compromesa. Coneixedor d'aquest fet, el sector agrari ha portat a terme nombroses iniciatives —bé d'àmbit global, bé a escala d'explotacions particulars— per promoure la diversificació. De fet, les rendes provinents del cultiu del tabac, a la vegada que mantenen el sector, ajuden a sanejar la renda agrària i, en conseqüència, a promoure la inversió que condueix a la seva variabilitat productiva i a la millora. Però aquestes iniciatives es veuen igualment afectades per l'escassa superfície de producció disponible, per l'altitud dels terrenys, per la seva orografia, pel curt període productiu o per les extremes temperatures que s'assoleixen, aspectes que limiten els tipus de cultius, les produccions objectiu, el grau de mecanització, etc. Aquestes condicions de treball incideixen, per tant, força negativament en els costos de producció, que repercuteixen invariablement en el preu final del producte. El resultat és un producte molt poc competitiu en relació amb els produïts en altres països, i aquesta falta de competitivitat es converteix en una nova feblesa del sector.

Alguns d'aquests nous productes poden justificar els seus preus de venda gràcies a les seves propietats organolèptiques o funcionals, és a dir, a la seva qualitat, i situar-se com a productes selectes o de producció força limitada en un segment de mercat exigent i amb un nivell de vida elevat. Un tipus de producció que prioritza

MARISA LUNA

Paisatge agrari a Prats (Canillo).

aquests aspectes seria una fortalesa en un país de muntanya on les condicions conviden al seguiment d'una agricultura ecològica, orgànica o sostenible. Però aquesta difícilment pot ser la solució global per a l'agricultura d'un país, i menys amb una situació econòmica general força complexa que obliga a anteposar el cost econòmic d'un producte a la seva presumpta qualitat. Els recursos econòmics del sector es continuen basant, per tant, fonamentalment en el cultiu i la venda de tabac i, fins avui, cap d'aquestes noves iniciatives sembla haver estat suficient per ella mateixa per reorientar definitivament cap de les explotacions agràries andorranes.

També s'han assajat iniciatives col·lectives, alguna de les quals ha tingut molt poc èxit. La corresponent, però, a la carn de qualitat d'Andorra ha trobat, després d'alguns anys de promoció, una bona acceptació entre els consumidors. Tanmateix, sembla estar a prop del seu sostre productiu per la càrrega ramadera màxima que pot suportar el país, i el marge econòmic de l'activitat continuaria sent insuficient si no fos pels ajuts percebuts de l'Administració, que al seu torn provenen del pressupost de l'Estat, al qual

contribueix el tabac en prop d'una tercera part.

D'aquestes reflexions es dedueixen oportunitats molt limitades per al sector agrari en els diferents contextos possibles:

- de *statu quo*,
- de *statu quo* amb la signatura d'un protocol sanitari per als vegetals,
- d'acord d'associació amb la Unió Europea amb el manteniment de l'acord duaner,
- d'acord d'associació amb la Unió Europea sense l'acord duaner,

malgrat que algun sembla especialment perjudicial per al sector. Únicament els escenaris d'un *statu quo* amb la signatura d'un protocol sanitari per als vegetals o d'un acord d'associació amb la Unió Europea amb el manteniment de l'acord duaner permetrien adoptar al sector estratègies ofensives, gràcies al fet que el manteniment de les rendes del tabac podrien aprofitar-se, com s'està fent actualment, per al creixement, la diversificació i la millora de les explotacions. La competència en qualsevol de les possibles produccions o productes seria molt gran, però la fortalesa més reconeguda, i que podria ajudar a distingir-se de la resta, es relacionaria amb la producció natural i de qualitat en un entorn de muntanya. La posada en valor de la marca Andorra hauria d'ajudar a situar els nous productes tant al Principat com als països europeus, orientant-los als segments de mercat susceptibles de valorar aquesta característica de puresa i aïllament que ofereix el país.

Sense els ingressos provinents del tabac, el sector s'enfrontaria a un munt d'amenaques externes sense les forces internes necessàries per lluitar contra la competència. El sector no es podria mantenir autònomament durant gaire temps sense les entrades provinents del tabac i, per tant, la reorientació per aprofitar les noves oportunitats es veuria greument compromesa. En qualsevol cas, seria del tot insuficient per assegurar la sostenibilitat en el temps de tot el sector, i en el decurs d'aquesta adaptació, aquest perdria la seva fortalesa com a gran col·lectiu i es veuria reduït a una presència mínima que necessitaria importants ajuts de l'Administració per mantenir-se.

NOU ANY COMPTABLE PER A L'APRA

L'11 de març de 2015 va tenir lloc una segona Assemblea General Ordinària de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, menys de tres mesos després de la que, fins aleshores, havia estat la data habitual. El seu objectiu va ser la lectura i l'aprovació de l'estat de comptes relatiu al mes de desembre de 2014, amb la finalitat de tancar totalment els comptes de l'any perquè l'entitat passés a tenir un exercici comptable que coincidís amb l'any natural.

Fins llavors, i com tots els associats saben, l'any comptable de l'Associació havia estat a cavall entre dos anys consecutius, ja que el període fixat comprenia de l'1 de desembre d'un any al 30 de novembre del següent, i l'Assemblea General Ordinària tenia lloc durant la segona quinzena de desembre per sotmetre a examen i aprovació dels associats, si esqueia, l'estat de comptes de l'Associació, el pressupost anual de despeses i ingressos de l'exercici següent, la memòria anual de la Junta Directiva o Consell de Representants Parroquials, els programes d'activitats per al nou any i altres aspectes de la seva competència.

L'adaptació al context econòmic convidava, des de feia temps, a fer aquesta modificació, que es va materialitzar, finalment, arran dels acords assolits a l'assemblea anterior, l'Assemblea General Ordinària del 22 de desembre de 2014. D'aquesta manera, l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra passa a tenir un exercici comptable de l'1 de gener al 31 de desembre del mateix any, i l'assemblea on s'han d'exposar tots els temes d'interès per als seus associats, tal com recullen els seus estatuts, tindrà lloc entre els mesos de gener i febrer de l'any següent. La corresponent a l'any 2015 es farà a Canillo a principis del 2016 i, com és habitual, rebreu l'oportuna convocatòria per correu convencional.

Amb aquesta modificació s'espera poder fer un seguiment més còmode de la gestió de l'Associació, especialment de la referida als aspectes econòmics.

ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS D'ANDORRA

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad · www.apra.ad